

PO ZAKLJUČKU LONDONSKEGA ZASEDANJA

Zgodovinski pomen spora z Egiptom**Angleško-francoske napake - Sueški prekop in mali narodi**

Sestanek držav, ki naj bi rešil vprašanje Sueškega prekopa, se je po enem tednu razprav končal in udeleženci trde — kakor običajno — da so »z doseženimi uspehi zadovoljni.« Francoski zunanji minister Pineau je celo rekel, da je njegova vlada »zelo zadovoljna«.

Takim izjavam seve ni mogoče prisojati posebne važnosti, kajti noben diplomat ni še pred svetom rad priznal, da je njegova politika doživela poraz. Če hočemo pravilno oceniti izid zasedanja v Londonu, se zato ne smemo ozirati na besede diplomatov, temveč upoštevati samo *suha in gola dejstva*.

Prvi neuspeh sestanka je bil že v tem, da nanj ni hotela priti najvažnejša država — Egipt, na katerega ozemlju leži sporni prekop. Kako se sporazumeti z Egiptom, če ni zastopan pri pogajanjih?

Naser je odbil vabilo na sestanek zavoljo tega, ker so mu Angleži in Francozi grozili z vojno mornarico in padalskimi četami ter izvajali nad Egiptom gospodarski pritisk.

Pod pretnjo ladijskih topov in bombnih letal se ni maral razgovarjati. Po njegovem bi to ne bila svobodna pogajanja med enakopravnimi vladami, temveč nekako porotno sodišče, pred katerim naj bi se Naser branil.

ANGLEŽI IN FRANCOZI SE UMIKAJO

To je poglobitveni, četudi nikakor ne edini razlog, zakaj je Naser zavrnil vabilo na zasedanje v Londonu.

Grožnja z oboroženo silo je bila največja politična napaka, kar sta jih mogli zagrešiti stara, izkušena angleška in francoska diplomacija.

Najprej zato, ker sta Francija in Velika Britanija prišli s takim ravnanjem v ostro nasprotje s predpisi Organizacije združenih narodov, ki svojim članicam nalagajo dolžnost, da vse mednarodne spore poravnajo s pogajanjimi, ne pa da nemudoma sežejo po orožju. S svojimi prenapetimi pretnjami so Angleži in Francozi pridobili čez noč Naserju moralno oporo vseh ljudi in gibanj, ki nasprotujejo porabi sile v politiki. Tako neprecenljivo uslugo so storili vojaškemu diktatorju, protivniku demokracije v lastni državi!

Preden so zarožljali z orožjem, bi se bili morali nadalje v Parizu in Londonu zavedati, da nima prav nobenega smisla groziti s silo, če se je nato v odločilnem trenutku ne moreš poslužiti. To je osnovno pravilo pametne politike.

Ko je Naser odbil vabilo, naj se pride pogajati v London, bi bile morale angleške in francoske čete enostavno zasesti Sueški pre-

kop ter tam »narediti red«, sicer je bilo popolnoma nespametno, da so Naserju sploh grozili.

In Angleži ter Francozi so pri tem imeli toliko vojaško premoč nad Egiptom, da bi bili lahko v nekaj dneh prekop zasedli ter zadali Naserjevi politiki smrtonosen udarec. Zakaj niso tega storili?

Zastran tega, ker so se uporabili sile odločno uprli ne le Rusi, marveč tudi Amerikanci, razne dežele Britanske skupnosti narodov, na priliko Indija in Ceylon, ter sploh ogromna večina udeležencev na londonskem zasedanju. Francija in Velika Britanija sta se iznenada znašli v popolni osamljenosti.

Angleški in francoski zunanji minister sta tedaj začela zatrjevati svetu, da bosta njuni državi storili vse, kar je v njuni moči, da se sueški spor reši s pogajanjimi in *ne s silo*. Tedaj so se vsi trezni ljudje začeli spraševati, čemu sta Francija in Anglija sploh mobilizirali mornarico in letalstvo.

Francosko-angleški umik je bil vsej mednarodni javnosti nadvse očiten in otipljiv. Kolik politični poraz za London in Pariz in kolik uspeh za Naserja!

KJE SO USPEHI LONDONSKEGA SESTANKA?

Razen tega je egiptovski diktator doživel še zadoščenje, da je ogromna večina držav na sestanku v Londonu priznala Egiptu v načelu pravico, da je podržaval družbo Sueškega prekopa. S tem dejstvom sta se moralno sprijazniti tudi Francija in Velika Britanija. Spet nesporen uspeh Egipta!

Vprašanje lastništva prekopa je bilo s tem dokončno rešeno in odslej je šlo le za to, da se vsem državam zagotovi svobodna plovba po sueški morski poti.

Smo tam, kjer smo bili

Ker na sestanku ni bilo mogoče doseči edinosti in ker zastopniki držav niso hoteli iti sprti narazen, so končno sprejeli samo sklep, naj se Naserju enostavno dostavi 800 strani debeli zapisnik o vseh govorih, načrtih in predlogih, ki so bili izrečeni in stavljeni na londonskem zborovanju.

Istočasno je bilo izvoljeno 5-člansko odposlansvo, ki mu načeluje Avstralec Menzies in ki je dobilo nalogo, da stopi v stik z Naserjem ter ga skuša zlepa prepričati, naj sprejme Dullesov načrt kot podlago in izhodišče za — *bodoča, nova pogajanja*. In odposlanstvo ni niti pooblaščenno, da govori v imenu vseh udeležencev londonskega zasedanja, temveč samo tistih, ki so glasovali za Dullesov predlog. Ugled odposlan-

Kako naj se ta pravična zahteva uresniči?

Angleži, Francozi in Amerikanci predlagajo, naj se upravljanje prekopa izroči mednarodnemu odboru, ki bo jamčil ne samo za prosto plovbo, marveč tudi skrbel, da se dohodki iz visokih prevoznin pravilno uporabljajo: polovica naj se potroši za vzdrževanje in razširitev prekopa, polovica za odškodnino dosedanjim lastnikom.

Egipt naj sam pobira prevoznine šele po letu 1968, ko preneha veljati znana carigrajska mednarodna pogodba o Sueškem prekopu. Ta predlog, ki mu Naser odločno nasprotuje, imenujejo »Dullesov načrt«.

Naser pa trdi, da je Egipt upravičen in sposoben sam upravljati s prekopom. Če je egiptovska država njegova lastnica, lahko sama pobira prevoznine. Od nje smejo ostale dežele le zahtevati, da izplača v polni meri stare lastnike ter učinkovito zajamči svobodo plovbe in nič drugega. Naser sleherno mednarodno upravo zavrača, češ da bi bila s tem njegova domovina stavljena pod ponižujoče varuštvo tujih držav.

Ker je Indija že vnaprej vedela, da Naser Dullesovega načrta ne sprejme, je njen zastopnik Krišna Menon stavil posredovalen predlog: uprava prekopa naj sicer ostane v rokah Egipta, toda ustanovi naj se obenem poseben *posvetovalni* mednarodni odbor, dodeljen egiptovski vladi, da ji daje strokovne nasvete ter pazi, da se promet pravilno odvija. Razen tega naj Naser pošilja dvakrat na leto Združenim narodom poročilo o svojem gospodarjenju na važni mednarodni poti.

Krišna Menon je upal, da se bodo udeleženci londonskega zasedanja zedinili na načrtu Indije, vendar se to ni zgodilo. Večina je indijski posredovalni predlog odklonila.

stva je že zavoljo tega kajpada precej zmanjšan in okrnjen.

In če bi Menzies pri Naserju tudi popolnoma uspel, kaj bi s tem pravzaprav dosegel? Samo to, da bi se začela med Egiptom in zapadnjaki pogajanja. To bi pa bili Angleži in Francozi dosegli že koj izpočetka in ni bilo potrebno, da grežijo z orožjem ter sklicujejo v London sestanek brez Egipta.

Ker bo po vsem tem treba začeti razgovore z Egiptom popolnoma iznova, smo torej danes tam, kjer smo bili pred londonskim zasedanjem. Sestanek v Londonu je bil — kakor se je sedaj izkazalo — potrata časa in udarec v vodo. Francoski in angleški državniki se političnega neuspeha zavedajo

(nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

ZAPOSTAVLJANJE KOROŠKIH SLOVENCEV

Naši bratje na Koroškem so razdeljeni v dve politični skupini: v tako imenovani Narodni svet koroških Slovencev, kjer se zbirajo katoliško usmerjeni ljudje in politični priseljenci iz Jugoslavije, in v Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem, ki tesno sodeluje z avstrijsko socialistično stranko.

Kljub ideološkim nasprotjem, ki ločijo obe skupini, sta se pa v obrambi skupnih narodnih pravic združili ter poslali julija meseca, kot smo že pisali, na Dunaj enotno odposlanstvo h kanclerju Raabu in zunanjemu ministru Figlu. Kakšen je bil uspeh obiska, smo zvedeli šele sedaj, po več ko enem mesecu.

Obe skupini sta namreč objavili sklep, v katerem »z ogorčenjem ugotavljata«, da ni dunajska vlada 14 mesecev po podpisu mirovne pogodbe naredila ničesar, da bi izpolnila najvažnejše obveznosti, ki jih je tedaj sprejela v zaščito narodnih manjšin.

Medtem mirno gleda, kako se na Koroškem čedalje bolj razvija gonja proti Slovincem in njihovi enakopravnosti, v prvi vrsti proti njihovemu šolstvu in uporabi slovenščine v državnih uradih, češ da Slovenci že tako »vsi razumejo nemščino«. Pouk slovenščine so na večini šol v narodno mešanih krajih Koroške kratko in malo — odpravili.

Isti ljudje se istočasno seve odločno in vneto zavzemajo za narodne pravice južnih Tirolcev, a jim pri tem niti na um ne pade, da kar od Italije zahtevajo za Nemce, svoji slovenski manjšini ogorčeno odrekajo.

Veseli nas, da se koroški Slovenci složno bore proti tem krivicam. Ravno tako bi bil nujno potreben enotni nastop tukajšnjih Slovencev za skupne koristi in pravice ljudstva. Skrajni čas je že, da se pri nas ustanovi nadstrankarski Narodni svet, čeprav se mu nekateri kratkovidni politiki še vedno upirajo.

VATIKAN IN SOVJETSKA ZVEZA

Moskovski radio je prinesel vest, da je bil 21. avgusta vzpostavljen »prvi uradni stik« med sv. stolico in Kremljem. Ta dan je namreč diplomatski predstavnik moskovske vlade v Rimu Požidajev obiskal ondotnega apostolskega nuncijskega msgr Fietto ter mu izročil 2 listini s prošnjo, naj ju dostavi sv. očetu. V prvi je obrazloženo mišljenje Sovjetske Rusije o splošni razorožitvi, v drugi njeno mnenje o Sueškem prekopu.

Pij XII — je poudaril moskovski radio — je imel že več govorov o razorožitvi in zato »lahko upamo, da bodo voditelji Vatikanske države dali svojo zelo dragoceno pomoč pri reševanju tega velikega vprašanja našega časa, boreč se za razorožitev in za trajen mir.«

Radio je pripomnil, da listini nista bili poslani Piju XII kot poglavarju »rimsko-katoliške Cerkve, temveč kot poglavarju Vatikanske države.«

Resnica je seveda prav nasprotna: Pij XII je kot vladar drobcene države, ki ne sega čez obzidje vatikanskih vrtov, brez vsakega vpliva. Vsa njegova moč je v tem, da je duhovni vladar kat. Cerkve in da kot tak lahko vpliva na stotine milijonov vernikov, živčih v vseh deželah na svetu. Samo kot papež

more nuditi »dragoceno pomoč«, ki jo od njega Moskva pričakuje.

Ko je nuncij sprejel listini, je opozoril Požidajeva na nujno potrebo, da se v Rusiji obnovi verska svoboda.

Zelo značilno je vsekakor, kako iščejo gospodarji Kremlja stike tudi z Vatikanom. Pod Stalinom bi bilo to nemogoče.

NENNI IN SARAGAT

Socialistično gibanje Italije je, kakor vemo, razcepljeno v dve stranki: v Nennijevo, ki je doslej tesno sodelovala s komunisti in Moskvo, in v Saragatovo, ki se zunanjepolitično oslanja na zapad ter sedi z demokristjani v rimski vladi.

Vsi dosedanji poskusi, da bi se stranki združili, so bili brezuspešni, ker je Saragat zahteval od Nennija, naj se prej odcepi od komunistov, zagovornikov »diktature proletariata«, ter sprejme brezpogojno in resnično demokracijo v svoj program.

Po odkritjih Nikite Hruščeva o strahovladi, ki je pod Stalinom 30 let gospodarila v Sovjetski zvezi, se zdi, da se je razočarani Nenni začel močno približevati Saragatove mu gledanju na demokracijo.

Oba voditelja sta se zato sestala v Pralognanu na Francoskem, da bi razmislila, ali ni napočil čas, ko se stranki lahko združita.

Razgovori so potekali, kakor beremo, s skoro popolnim uspehom. Obe stranki bo sta najprej prijateljsko sodelovali, nato na volitvah skupno nastopili ter se slednjič zlili v eno. To bi bil zelo važen zgodovinski dogodek, ki bi spremenil razmerje sil in mogoče vso državno politiko v Italiji. Za združenje nennijevecev s saragatovci se zavzemajo tudi francoski socialisti in angleška Delavska stranka.

NEMIRNI CIPER

Ko je grška odporniška organizacija Eoka ustavila pred kratkim oboroženo borbo ter ponudila Angležem premirje, se je zdelo, da se bo otok naposled pomiril ter ciprsko vprašanje vsaj začasno rešilo.

Tedaj je pa angleški guverner Harding zagrešil politično napako, da je pozval Eoko, naj se preda ter izroči vse orožje: uporniki se lahko nemoteno umaknejo v Grčijo, oni, ki ostanejo, pridejo pa, če so zagrešili kako nasilje, pred sodišče.

Nasilij je pa bilo na Cipru več ko dovolj: v enem letu je zgubilo življenje 145 Angležev in Grkov, ranjenih jih je bilo 417 in bombnih atentatov je bilo nad 1000. Angleška oblastva so pobesila 8 mladih borcev za svobodo otoka.

Poziv generala Hardinga, naj se izroči orožje, je bil za upornike dokaz, da se hočejo Angleži maščevati, misleč, da je Eoka na koncu svojih moči. Zato so pozvali generala, naj svoj proglas do določenega dne prekličje, sicer bo Eoka obnovila borbo.

In ker Harding poziva ni prekličal, se je na nesrečnem Cipru res začela spet prelivati kri.

VNEBOVPIJOČA NEMARNOST

Dne 1. aprila 1955 sta Italija in Jugoslavija podpisali trgovinski sporazum o izmenjavi blaga med Trstom in sosednimi jugo-

slovanskimi deželami. Promet bi moral znašati 4 milijarde lir na leto.

Od tega je preteklo že 16 mesecev, a laška oblastva še vedno niso izvedla te pogodbe, ki je tolikega pomena za gospodarsko življenje našega mesta in vseh obmejnih krajev.

Za Gorico je bil istega dne podpisan sličen sporazum, ki že eno leto deluje v veliko korist Goričanov in njihovih jugoslovanskih sosedov.

Od kod in zakaj ta razlika? Zato, ker imajo v Trstu še vedno glavno besedo narodni zagrizenci, katerih cilj je, da onemogočijo sleherno pomirjenje in sodelovanje med narodi ob Jadranu.

Skrajni čas je, da se rimska vlada prebudi iz svoje nemarnosti ter uresniči pogodbo, ki jo je podpisala.

POSLEDICE NARODNE NESLOGE

V narodno ogroženem južnotirolskem mestu Briksenu je postavila vlada, ker ni občinski svet mogel izvoliti župana, na čelo mestne uprave laškega komisarja dr. Pretisa.

Kako je moglo priti do tega v mestu, ki ima še vedno nemško večino? Zgodilo se je, ker se je dr. Dander odcepil od enotne politične organizacije nemške manjšine, od Južnotirolske ljudske stranke. Tako je leta od 30 svetovalcev dobila pri volitvah le 15 in s tem zgubila dosedanja večino. Dander jih je dobil 5 in ostalih 10 razne laške stranke, ki so seveda takoj podprle Danderja.

Pristaši Ljudske stranke so nastopili kajpada disciplinirano, toda v bratski slogi so se znašli, glej, tudi zelo katoliški Dander, laški komunisti, nennijeveci in njih ideološki nasprotniki ital. demokristjani. Pri zapovrstnih volitvah župana jih je bilo vselej na eni strani 15, na drugi 15.

Z Danderjem povezani Italijani so želeli, da se take volitve ponovijo, kajti po zakonu bi bil tedaj končno postal župan kandidat, ki je starejši, in to je bil slučajno Dander. Talko bi bil prišel na čelo mesta mož, odvisen v vsem od milosti in volje tujih priseljencev.

Da bi to zvižalo onemogočili, so pripadniki Ljudske stranke sklenili, da ne grejo več na seje in tako preprečijo izvolitev župana. Komisar bo moral razpisati ponovne volitve.

UKINILI SO DOBAVE

Kakor drugim zaostalim deželam, tako je Amerika tudi Egiptu dajala doslej stalno tehnično pomoč. Pošiljala ji je železniške stroje in vozove, ji urejala strojne delavnice in ji stavila na razpolago tudi svoje strokovnjake. Letošnja pomoč bi morala znašati 20 milijonov dolarjev ali 12 in pol milijard lir. Amerika je te dni sporočila, da je vsa ta pomoč Egiptu ukinjena vse dotlej, dokler se ne reši vprašanje Sueškega prekopa.

Nov pritisk na Naserja, da bi ga omeščali ter prisilili, da sprejme Dullesov načrt.

ZLOČINSKI VOZAČI

V Franciji je zaradi prehitre vožnje avtomobilov zgubilo od 15. julija do 20. avgusta življenje 2000 oseb. Če pojde tako naprej, bo do konca leta obležalo mrtvih na cestah najmanj 10.000 ljudi.

Francoska vlada je sicer ukazala, naj se vozačem, ki se ne drže predpisov, takoj odvzame vozno dovoljenje, toda zdi se, da to ne zadostuje. Če bi brezvestne vozače zaprli recimo za 10 ali 15 let, bi bilo cestnih nesreč kmalu konec.

NOVICE

»ČASTITLJIVA DRUŽBA«

Sicilija je razen po svoji lepoti znana svetu po tajni organizaciji, imenovani Mafia. V njej se zbirajo ljudje, ki z ropi, tatvinami, grožnjami in tudi umori strahujejo deželo. Gorje mu, kdor se Mafiji zameri. Policija se že skoro sto let bori proti njej, a je ne more zatreti. Svoje nečedno delo je demala nemoteno opravljala ravno tako pod Mussolinijem kot pod Scelbo. Ker se je ljudje boje, žive z njenimi voditelji raje v prijaznosti ter se jih poslužujejo v svoje namene. Z njimi se vežejo celo predstavniki strank, da bi dobili pomoč pri volitvah. Že marsikateri mož, med njimi tudi kak demokristjan, je bil s pomočjo Mafije — izvoljen.

Tajna družba se meša tudi v gospodarsko življenje Sicilije. Za primerno odškodnino podpre tega ali onega podjetnika ali trgovca proti njegovim tekmecem. Tako je v enem zadnjih mesecev ubila okoli Palermo kar šest bogatih prekupčevalcev s pomarančami. Sramotni dogodek je vzdignil velik prah po vsej državi in časopisje spet piše obširno o Mafiji.

Njeni člani imenujejo svojo zločinsko organizacijo: società onorata — »častivredna družba«.

VSE PRIDE NA DAN

Januarja so neznani zlikovci položili v palačo milanske škofije bombo, ki je povzročila zgradbi precej škode. O kriveih ni bilo ne duha ne sluha in zdelo se je, da ostane zločin za vedno neodkrit. Sedaj je pa vratar misovske ali fašistovske stranke v Milanu povedal policiji, da je med napadalci Albert Volpi, sin morilca poslanca Mateottija. Volpi je zopet obtožil voditelja misovcev odvetnika Noja; ta se je branil, češ da je nedolžen, pač pa da pozna vse napadalce, ker so zahajali na sedež stranke.

Ostudni zločin je vsekakor delo fašistov, ki brez nasilja, kakor se zdi, ne morejo živeti in zato so nevarni človeški družbi.

»PRAVI PRINC«

V neki angleški vasi živi Jurij Grimaldi, lastnik male gostilne, ki je postal zadnje čase precej znan, ker trdi, da je pravzaprav on pravi princ kneževine Monaco in ne sedanji Rainieri Grimaldi. Na podlagi overovljenih rodovnikov razlaga, kako so njegovi pradedje morali l. 1689 bežati pred sardinskim kraljem v Anglijo in kako izhaja Rainieri iz ženske veje družine in zato ni upravičen vladati. Krčmar pravi, da bo zadevo predložil Združenim narodom. Čeprav mu je tudi natakanje piva všeč, bi le rajši imel na glavi krono in ob strani morda še kako lepo igralko Grace Kelly.

TUDI TA BO PLAČAL

Pred dobrim mesecem smo pisali, kako je v Njujorku neznani zločinec ugrabil gospe Weinbergerjevi sinčka iz vozička in zahteval zatem od nje 2000 dolarjev, sicer da bo otroček umorjen. Po 50 dneh je policija našla v nekem parku sinčkovo truplo in obenem odkrila zločinca. Imenuje se Angelo Lamarc, je sam družinski oče in ima hišo in avto: no poklicu je šofer.

Izjavil je, da je otroka izpostavil v grozd-

ču, ker se je bal policije. Denar je baje potreboval, da si nakupi hladilnik in boljši avtomobil. Obsojen bo gotovo na smrt.

Namesto v nov avtomobil, bo sedel na električni stol.

GOSPA PACITA GONZALES

To je senatorka na Filipinih, ki je pri zadnjih volitvah dobila veliko število glasov, ker je šla v boj z geslom: »Za poštenje v državni upravi!« Pred nekaj dnevi so pa teto Pacito postavili — na zatožno klop,

češ da je pri upravi socialnega zavarovanja prisleparila nič manj ko 52.000 dolarjev, se pravi nekaj več ko 32 milijonov lir.

POSTALA JE POGUMNA

Te dni je v občini Luino obhajala 100-letnico rojstva Domenica Denga, ki celo življenje ni hotela stopiti v avtomobil. »Danes, ko imam 100 let« — je rekla — »se pa več ne bojim ničesar, naj se zgodi kakoli.« In je pogumno sedla v avto, ki jo je odpeljal na sprehod.

KOLIKO GRE V DIM

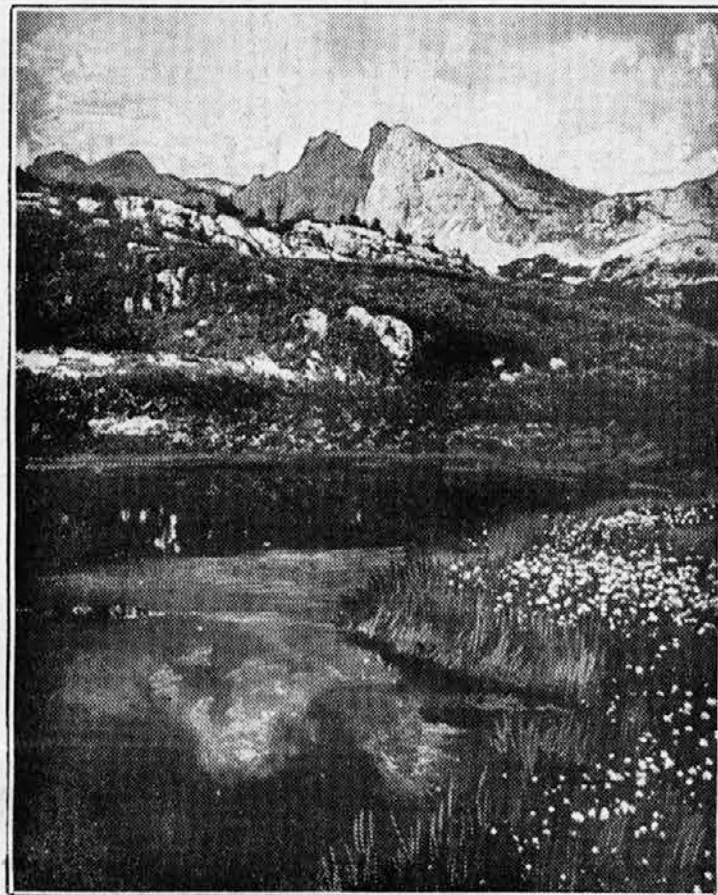
Od 1. julija 1955 do konca junija tega leta so v Italiji pokadili do 40 milijard in 650 milijonov cigaret, to je za 2 milijardi in 250 milijonov več kot lani v istem času.

Od predvojne dobe do danes se je potrošnja cigaret v Italiji podvojila. Tako gredo ogromna bogastva v dim.

VROČINA IN NEURJA

Čeprav je zadnje dni deževalo, vročina na splošno ni popustila. V Bocnu na Južnem Tirolskem se je toplomer vzdignil na 30,2 stopinje v Trstu pa na 31. Vzdušje je soparno in ljudje se neprestano znojijo. Še večja vročina je v Rimu, kjer kaže toplomer 35 in pol stopinje v senci. V okolici večnega mesta so od vročine zagoreli gozdovi.

V Švici so pa divjala neurja, ki so izdirala drevesa, odnašala strehe in podirala telegrafске drogove. Vesti o viharjih in velikih poplavah prihajajo tudi iz Avstrije in Nemčije.

TRIGLAVSKI NARODNI PARK — MOCVIRSKA VEGETACIJA

Zgodovinski pomen spora z Egiptom

Nadaljevanje s 1. strani

in se skušajo Egiptu maščevati.

Iz Sueškega prekopa umikajo svoje izkušene krmarje, nujno potrebne za varni prevoz ladij po ozki in nevarni morski cesti. Njihovo število je do danes že padlo od 250 na 178. Znižali ga bodo še bolj, da bi svetu dokazali, kako je Egipt nesposoben jamčiti za varno plovbo po prekopu.

Toda za vsako bolezen se najde po navadi zdravilo: iz Nemčije se je že prijavila tridesetnica krmarjev, pripravljena stopiti v službo Egipta, in lepe plače bodo privabile v Suez izkušene mornarije še iz drugih dežel, ki bodo rešili Egipt iz stiske.

SVET SE GLOBOKO SPREMINJA

Francozi in Angleži so segli po takih sredstvih zastran tega, ker so spoznali, da ne morejo uporabiti zoper Egipt oborožene sile, čeprav so tako močni, da bi lahko Nasserja v nekaj dneh vojaško uničili.

Pred 20 ali 30 leti bi bili to brez pomisleka storili, zasedli kratko in malo prekop in zadeva bi bila zanje in za tedanji svet — rešena.

Od tedaj do danes so se pa časi temeljito spremenili. Ko so Angleži in Francozi po-

kazali namen nastopiti zoper šibki Egipt s silo, so naleteli ne le na takojšnji odpor Sovjetske Rusije in Amerike, ne le vseh arabskih in azijskih narodov in celo dežel v sami Britanski skupnosti, temveč tudi na odločno opozicijo politikov in množic v svojih lastnih matičnih državah.

Sele to je Edenu in Selwyn Lloyd, Molletu in Pineauju odprlo oči, da so spoznali, kako so se razmere v svetu globoko spremenile. Doba, ko so velesile mogle ravnati z malimi narodi, kakor se jim zljubi, je za vselej minula, zapadni imperializem se malo po malem povsod v svetu ruši.

Najboljši dokaz za to resnico je nudilo ravno zborovanje v Londonu in v tem je njega zgodovinski pomen.

Kar velja za male narode, bo postalo s časom veljavno tudi za narodne manjšine. Njihovo socialno zapostavljanje ter zatiranje njih jezika in kulture se bo zdelo v bodočnosti človeštvu zločin proti naravi, ki ga ljudje ne bodo hoteli več trpeti.

Tedaj bo tudi politika, ki jo danes vodi jo laški nacionalisti zoper naš narod v Benški Sloveniji in drugih krajih, le še žalosten in temen spomin, katerega se bodo posteni Italijani in kristjani sramovali,

Dopisi s Tržaškega

50-letnica „Morja“ v Sestlanu

V nedeljo popoldne je bila na vrtu gostilne Šuc v Sestlanu slovesna proslava 50-letnice ustanovitve Bralnega in pevskega društva — Morje. Že dolgo in morda še nikdar se ni v Sestlanu, enem najlepših kotičkov našega ozemlja, zbrala tolika množica Slovencev, predvsem mladine, da prisostvuje slovenski kulturni prireditvi. Bila je prava manifestacija slovenske bitnosti in volje do življenja na domačih, danes narodno ogroženih tleh. Ne vem, kaj se je dogajalo v dušah sestlanskih gostilničarjev in tistega domačega trgovca, ki so, brž ko je zapihal hladen veter z juga, sneli slovenske napise s pročelja svojih obratov in jih nadomestili z novimi, lepšimi in vabljivejšimi — toda samo italijanskimi napisi! Naj ta novopečena gospoda nikomur ne pravi, da so slovenski napis sneli zato, da jim ni treba zanj plačevati davka! Tistih nekaj liric bi lahko

kljub temu zbrali. Ta žalosten in vse obsodbe vreden pojav ni mogoče razumeti, še manj pa opravičiti. Gre najbrž za neki nerazumljivi čut manjvrednosti, ki so ga naši ljudje podedovali še iz starih fevdalnih časov in ki ga je mlajšemu rodu skušala vcepiti fašistična strahovlada. Prav iz teh razlogov je bilo nujno potrebno ponovno oživiti prosvetno delovanje v vasi, kajti le kulturno razgledan človek more uspešno vzdržati pritisk civiliziranega italijanskega naroda. Če že ne moremo razpolagati s svojimi radijskimi in televizijskimi sporemi, kinopredstavami, bogato ter pestro ilustriranimi revijami in z vsemi številnimi sredstvi, s katerimi prodirata v naš svet italijanska civilizacija in postopno tudi laška miselnost, razvijmo v naši sredi vsaj slovensko literarno, pevsko, likovno in drugo umetnost, ki se

že danes more uspešno kosati z umetnostmi drugih večjih ter bogatejših narodov.

Nedeljsko proslavo je otvoril domačin Rado Kravanja, nakar je nastopil novoustanovljeni domači moški pevski zbor, ki je zapel dve pesmi. Sledil je slavnostni govor dr. Janka Ježa, ki je orisal kratko zgodovino »Morja« ter obenem razvil nekaj koristnih misli za nadaljnje prosvetno delovanje v vasi. Mali Zvonko Legiša iz Sestlana pa je izredno občuteno recitiral Gregorčičevo »Delavcem« ter Vodnikovo »Dramilo mojim rojakom«. Nekaj narodnih pesmi sta ob spremljavi harmonike zapeli gospodični Zofka Žužek ter Elda Šuc. Na odru so se nato vrstili razni pevski zbori s tržaškega Krasa, ki jih dobro poznamo že s številnih slovenskih prireditvah. Elda Šuc je lepo recitala Goliovo »Slovenska mladina govori«, Lavra Bizjak pa je na harmoniki zaigrala »Kolo« iz Gotovčeve opere »Ero z onega sveta«. Po prireditvi je bila prosta zabava in vsi so veselo odhajali domov.

Prejšnji večer pa je bilo ponovno obnovljeno prosvetno društvo »Morje«. Za predsednika je bil izvoljen upokojeni učitelj g. Viktor Škof.

O „neustrpnosti“ v openski cerkvi

Il Piccolo, nekako glasilo tržaške demokristjanske stranke in glasilo bivšega Mussolinijevega prijatelja Rina Alessija, je letos že dvakrat smatral za potrebno, spregovoriti o cerkvenih zadevah na Opčinah. Prvič je pontatsnil obrekovalni članek nekoga rimskega dnevnika in napadel slovenskega duhovnika ter z njim ostalo slovensko tržaško duhovščino s skoraj že slaboumnim očitkom, da je prišlo na Opčinah do dejanskega obračunavanja med slovenskimi in italijanskimi duhovniki. Dne 28. avgusta pa smo v Piccolu brali »sporočilo Župnijskega odbora italijanske katoliške akcije o slovenski neustrpnosti« proti italijanskemu delu župnije. Da si bodo naši bralci na jasnem, kakšen zločin se očita openskim vernikom, bomo podali na kratko potek dogodkov.

Kakor v vseh župnijah se je tudi na Opčinah praznik farnega zavetnika, sv. Jerneja, če je padel na delavnik, slovesno obhajal naslednjo nedeljo. Letos pa so višja cerkvena oblastva prvič odredila, naj se farni zavetnik praznuje na sam godovni dan, to je v petek 24. avgusta, z večerno slovesno mašo. Že od pamtiveka je v openski cerkvi prepeval slovenski cerkveni zbor, ki je med slovesno mašo, spremljan od vseh prisotnih vernikov, zapel priljubljeno pesem svojemu zaščitniku. Letos je bila kljub običajni dvojezični službi božji na praznik župnijskega zavetnika na sporedu samo ena, že omenjena večerna slovesna maša. In kaj se je med mašo zgodilo, da smatra openski odbor Italijanske katoliške akcije za potrebno, pošiljati v svet nekakšne razburljive proteste? So morda prišli slovenski verniki v cerkev s cepci in koli? Ali pa se je pevski zbor pregrešil s kakšno bojno narodno koračnico? Kakšnega jurišanja ni bilo, čeprav po italijanskih cerkvah pogostoma donijo prav bojevite pesmi. Torej kaj je zapel naš openski cerkveni zbor, da je glasilo Rina Alessija (ki ga je profesor Luigi Russo v reviji Il Ponte imenoval »fašista ab aeterno«, po naše »fašista od vekomaj«) uperilo svoje tro-

bente v svet? Samo ta zločin je napravil, da je pri darovanju *sredi cele latinske maše zapel eno edino slovensko pesem*, pa ne kakšni Soči ali Savi, ampak *domačemu zavetniku sv. Jerneju!*

Ob koncu članciča pa lahko beremo nekako bojno napoved, češ »da se italijansko prebivalstvo, ko je zvedelo za dogodek, postrojilo okrog svojega kaplana Maria Cividina, da tako obrani svoje verske in narodne koristi«. Potemtakem ne preostane drugega, kakor da naši italijanski, v ogromni večini priseljeni župljani trumoma korakajo v cerkev in s krepko koračnico izbojujejo zmago.

Vsekakor pa dogodek narekuje našim slovenskim župljanom, da se bolj strnejo v svoji farni skupnosti.

Skupina openskih župljanov.

NABREŽINA

V ponedeljek je bila na županstvu v Nabrežini prva izredna seja občinskega sveta. Seji je predsedoval župan g. Dušan Furlan, ki je preteklo soboto položil prisego republikanski ustavi in tako po daljšem ter nerazumljivem odlašanju tržaške prefekture mogel končno nastopiti novo ter odgovorno službo. S tem dejanjem se je zaključilo medvladje, ki je vsekakor predolgo trajalo ter znatno škodovalo.

Župan je najprej imel kratek nagovor, v katerem je izrazil željo, da bi vsi svetovalci plodno sodelovali pri razpravah in po svojih močeh prispevali k rednemu ter pravičnemu poslovanju občine.

Na dnevnem redu je bila najprej razprava o prizivu, ki so ga bili pred dvema mesecema vložili na občinski svet štirje volivci, češ da so se na dveh voliščih občine dogodile pri štetju glasov grobe nezakonitosti. Na ta način naj bi nekateri kandidati bili nezakonito izvoljeni v občinski svet. Na prvi seji so svetovalci imenovali komisijo, ki je bila pooblašena, da izvede natančno prei-

skavo ter o svojih zaključkih poroča občinskemu svetu.

V imenu preiskovalne komisije je imel daljše poročilo njen predsednik, odbornik Drago Legiša. Za preiskavo je bilo potrebnih 5 sej. Zaslišani so bili skoraj vsi skrutinatorji prizadetih volišč, vendar se iz njihovih izjav ni moglo natančno ugotoviti, če so se nepravilnosti dejansko izvršile. Komisija je bila povabila na razgovor tudi podpisnike priziva, toda ti se vabilu niso odzvali, kar je predsednik ostro grajal. Znano je namreč, da manjka v prizivu katerokoli dokazno gradivo in da se povrh podpisniki sklicujejo na člen volilnega zakona, ki ni več v veljavi.

Prizadeti bi bili lahko na razgovoru s člani komisije priziv ustno ali pismeno podkrepili, česar pa iz nerazumljivih vzrokov niso naredili. Zato je komisija svoj čas namerala zahtevati posebno pooblastilo, da izvede novo štetje glasovnic, ki jih hrani tržaška prefektura. Ker se pa občinski svet ni mogel sestati, je obstajala nevarnost, da bi medtem potekel rok dveh mesecev, v katerih mora občinski svet izreči dokončno sodbo. Zato ni preostalo drugega, kakor da je komisija s pristankom podprefekta dr. Macciotte preteklo soboto brez pooblastila ponovno preštela glasovnice. Pri tem se je takoj izkazalo, da je priziv utemeljen, saj so ugotovili kar 12 nepravilno ter nezakonito štetih glasovnic. Volilna komisija je namreč prisodila glas celotni listi, čeprav so nekateri volivci bili na njej črtali nekaj kandidatov, kar je sicer popolnoma zakonito. Na ta način sta dva svetovalca nezakonito prišla v občinski svet.

Kakor smo že poročali, se priziv nanaša na italijansko listo »Torre« in so podpisniki priziva tudi Italijani.

Odbornik Drago Legiša je na podlagi izsledkov preiskovalne komisije ter v skladu z obstoječimi zakonskimi predpisi predlagal, naj se svetovalca Caldi in Vecchiet zamenjata s kandidatom Bonomom in Casellijem z iste italijanske liste, ki sta v novi predložitveni lestvici pred zgoraj imenovanimi.

(Nadaljevanje na 10. strani)

== Dopisi iz Goriške ==

ŠTEVERJAN

V torek preteklega tedna je bila tudi pri nas in v bližnjem Št mavru huda nevihta. Vsa neurja so letos, hvala Bogu, minila brez velike škode, in sicer zaradi tega, ker je obramba proti toči odlično delovala, tako v krminskem okraju in tudi v jugoslovanskih Brdih. Tam pa, kjer te obrambe še ne poznajo, je toča neusmiljeno klestila, tako zlasti v okolici Ronk.

Števerjanci in Št maverci se moramo tudi to pot zahvaliti jugoslovanskim obrambnim postajam, da so obvarovale naše nasade pred veliko gospodarsko škodo.

Izkustva lanskega in letošnjega leta bi morala končno vzpodbuditi vse zanikrne kmetovalce v Števerjanu in Št mavru in Oslavju, da se vpišejo v krminski konzorcij za obrambo proti toči. Članarina ni tako velika, da bi je ti ljudje ne zmogli. To žrtev zahteva že zavest kmečke skupnosti. To tem bolj, ker čujemo, da se bodo jugoslovanske obrambne postaje pomaknile nekam v ozadje, tako da drugo leto morda ne bodo mogle več zaščititi Števerjana in Št mavra. Zato je pametno, da se naši kmetovalci vpišejo v konzorcij in tako omogočijo zgradnjo nove domače obrambne postaje.

Naši dekleški in fantovski krožki so preteklo nedeljo in ponedeljek priredili izlet do izvira Soče. Vso pot so veselo prepevali in se židane volje vrnili domov. Tudi Števerjanci iz srca pozdravljamo začetek gradnje vodovoda na Oslavju in Št mavru, ker upamo, da ga bodo v najkrajšem času podaljšali do naše vasi.

OSLAVJE

Pretekli teden so končno začeli z gradnjo vodovoda na gorenjem Oslavju. Sedaj kopljejo jarke, po katerih pojdejo vodovodne cevi na Oslavje in v Št maver. Po 40 letih moledovanja se približuje vendar uresničitev naših želja in naše krvave potrebe po pitni vodi. Naj se že ob tej priliki zahvalimo gospodu županu dr. Bernardisu za ves trud, ki ga je imel s pripravami za naš vodovod. Danes je pri teh delih zaposlenih 50 do 60 delavcev.

Pri izkopavanjih so delavci prišli v globini približno dveh metrov do velikega topniškega neizproženega izstrelka kalibra 275. Takoj so obvestili podgorsko orožniško postajo, ki je naprosila poveljstvo v Vidmu, naj njegovi strokovnjaki izstrelke odstranijo.

Odslej vozi avtobus št. 8 (Južna postaja, Pevma, Oslavje) po temle voznem redu:

Ob delavnikih: odhod z južne postaje ob 7, 8*, 10*, 12.40, 14, 16.10, 20; odhod z Oslavja ob 7.30, 8.30*, 10.30*, 13.15, 14.50, 16.40, 20.30.

Ob nedeljah in praznikih: odhod z južne postaje ob 14, 15, 16, 17.30, 18.30, 20*, 21; odhod z Oslavja ob 14.30, 15.30, 16.30, 18, 19, 20.30* in 21.30.

Zvezdica pomeni, da vozi avtobus do gorenjega Oslavja in nazaj.

ŠTMAVER

Iz naše vasi se javljamo v Novem listu, ko se kaj zgodi, kar je vredno sporočiti javnosti. Danes nam je stisnila pero v roko smrt moža, ki zasluži, da se ga spomni tudi

Novi list, saj je bil njegov zvesti naročnik in vneti čitalec. Pred nekaj dnevi smo namreč pokopali našega 59-letnega domačina Ferija Jožefa, ki je iznenada umrl za srčno boleznijo. Pogreba se je udeležila kljub slabemu vremenu vsa vas, saj je redkokdo izmed vaščanov užival pri vseh tolik ugled in spoštovanje kot rajni. Pokojnik je bil vester in vzoren gospodar ter izredno delaven. S svojo ženo je vzgojil sedem sinov in eno hčerko. Njegova družina je vsa resnično narodno zavedna, odlikuje pa se tudi po lepem krščanskem življenju. Sovaščanom je rajni rad pomagal s pametnimi nasveti, posebno pri zdravljenju živine. Med pogrebom je bil hud naliv z vetrom. Kar iznenada pa se je zvedrilo in nad nami sta zasijali kar dve čudovito lepi mavrici. Tega lepega doživljaja človek ne bo nikdar pozabil, vselej pa bo ostal spomin združen s pogrebom našega plemenitega pokojnika. Pevci so rajnemu zapeli v slovo nekaj žalostink.

Hudo prizadeti družini izrekamo vsi vaščani iskreno in globoko sožalje. Sožalju se pridružujeta tudi uredništvo in uprava Novega lista.

Tudi Št maverci smo se iz srca razveselili, ko smo opazili, da je začela večja skupina delavcev kopati jarke za polaganje vodovodnih cevi in z gradnjo vodnega nabiralnika na gorenjem Oslavju. Sodimo, da je prav in lepo, ako se našemu županu dr. Bernardisu že ob tej priliki iskreno zahvalimo ter mu čestitamo, da je izpolnil obljubo, ki nam jo je dal ob raznih prilikah.

ŠTANDREŽ

Asfaltiranje našega trga se je v zadnjih dneh začasno zaustavilo, bržkone zaradi pomanjkanja gradbenega materiala. V četrtek preteklega tedna so pa delavci zopet začeli dovažati kamenje na trg, zato upamo, da bo delo šlo odslej hitreje od rok in da bo naš trg v kratkem dokončno urejen.

V žalostnem stanju pa je cesta na spodnjem delu vasi, posebno v vročih dneh, ko prah prodira celo pri zaprtih polknihi skozi vsako špranjo v stanovanja in nam kvari pohištvo ter hrano. Zato je asfaltiranje tega dela vasi prav tako in morda še bolj nujno kot ureditev trga.

Štandrežci smo z letošnjim pridelkom krompirja zelo zadovoljni. Seme smo si nabavili s Holandskega. Sedaj ga prodajamo po 17 do 18 lir za kg. Tudi sena bomo, kakor kaže, letos imeli dovolj in upamo, da nam ga ne bo treba nakupovati, kot smo morali pred dvema letoma. S pridelkom koruze in pšenice pa se letos žal ne moremo pohvaliti, ker jima je škodovalo slabo vreme.

Pretekli teden smo položili k večnemu počitku 80-letno domačinko Frančiško Zavadlav. Pogreba se je udeležilo obilo domačinov ter znancev iz okolice. Domači pevci so ji zapeli v slovo nekaj žalostink. Pokojnici naj sveti večna luč, njeni družini in sorodnikom pa izrekamo iskreno sožalje.

Preteklo soboto sta si obljubila večno zvestobo učiteljica gospodična Beltram Lilijana in trgovec g. Nanut Danilo. Novoporočencema želimo obilo božjega blagoslova na novi življenjski poti. Čestitkam in voščilom se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

IZ RONK

V nedeljo smo pokopali mehanika Humberta Blažiča, ki je bil zaposlen v tržiških ladjedelnicah. Pogreba se je udeležilo obilo občinstva, ker je bil pokojnik kot vesten in sposoben strokovni delavec od vseh spoštovan. Z obilno udeležbo so pa hoteli ljudje izraziti tudi globoko sožalje hudo prizadeti družini.

Mladega moža je njegov oče Anton našel v noči med petkom in soboto doma v mlaki krvi. Njegovo mlado ženo, s katero se je l. 1950 poročil, je nato policija aretirala. Našla jo je na domu staršev pri Vizintinih v Dolu. Odpeljali so jo najprej v tržiško bolnico, nato pa v goriške zapore.

Pokojniku naj sveti večna luč, njegovim preostalim, zlasti hčerki Mariji in očetu, pa izrekamo iskreno sožalje.

DVA POGREBA

Preteklo soboto so na goriškem pokopališču položili k večnemu počitku 44-letno postrežnico na Slovenskem učiteljsku. Pokojnica je bila vestna in dobra uslužbenka in je bila zelo priljubljena pri dijaštvu ter spoštovana od ravnateljstva in profesorjev. Naj ji dobri Stvarnik bogato poplača njeno zvestobo do slovenske šole in naklonjenost do profesorjev in slovenske mladine.

Isti dan so pokopali tudi 51-letnega mehanika Ivana Čampo, ki je bil zaposlen v livarni Safog v Stražicah. V njej je v zadnjem času opravljal naporno in odgovorno službo nočnega čuvaja. V četrtek se je odpeljal po opravilih v Gradiško. Ko se je vračal proti večeru na novem motornem vozilu domov, se je smrtno ponesrečil pri Marijini kapelici ob soškem mostu.

Pokojniku naj sveti večna luč, njegovi gospe in trem otrokom ter drugim sorodnikom izrekamo iskreno in globoko sožalje.

NEPOTREBNA VARČNOST

V Gorici je zelo živahen promet skozi predor pod goriškim gradom. Tudi dosti pogrebnih in drugih sprevodov se vije skozenj.

Spričo tolikšnega premikanja oseb in vozil je pa čudno, da največkrat popolnoma zgine v njem tudi razsvetljava. Ljudje tavajo skozi temni predor, tipajo in se trkajo, vozači zvonijo in trobajo.

Če ne bo županstvo poskrbelo za boljšo luč, se bodo v predoru zgodile še velike nesreče.

ZLATA MAŠA

V Škrbini, kjer že dolgo let pase svoje ovčice, je praznoval konec julija zlato mašo č. g. župnik Štefan Posarelli. Zlatomašno daritev je slavljenec opravil v rodni vasi, v Avčah. Še vedno mlademu in vedremu zlatomašniku želi uredništvo Novega lista obilo božjega blagoslova v njegovem duhovniškem poslanstvu med dobrim in vernim slovenskim ljudstvom.

IZVAJAJTE ZAKONI

Vsi se vedno bolj pritožujejo zaradi ropota, ki je ponoči in podnevi čedalje hujši. Oblastva bi kmalu naredila red, če bi sodnija dosledno izvajala čl. 659 kazenskega zakonika, ki določa do trimesečno ječo in do 25 tisoč lir denarne kazni za kalilce nočnega miru. Z denarno kaznijo od 8 do 40 tisoč lir se kaznuje tudi, kdor izvršuje na protizakonit način ali proti naredbam oblasti kak poklic, združen po navadi s hru-pom.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ ČEDADA

Odkar se je zanimanje za Kozco po odločnem nastopu nadškofa nekoliko poleglo, je postal predmet kramljanja po gostilnah in kavarnah načelnik naše sodnije Zuccarella. Prestavljen je menda v Trst.

Čeprav nihče ne vpraša zakaj, vsi dobro vedo za pravi vzrok njegovega »povišanja«. Spomin nanj bo ostal še dolgo med nami in o njem bodo še mnogo govorili v Čedadu in okolici. Zlasti si ga bodo zapomnili Slovenci ob Nadiži, ki so po njegovi zasluzi zgubili vse zaupanje v pravico. Spominjali se ga bodo vsi, ki so imeli v zadnjih letih z njim opravka na sodnji, še bolj pa njegovi prijatelji od »komitata za obrambo vere in domovine v nadiških dolinah«, zlasti pa še zapeljanci v Kozci in drugod. Ti se bodo še dolgo praskali za ušesa, ko bodo premišljevali, koliko »koristi« jim je prineslo njegovo prijateljstvo.

Čedadci smo se oddahnili, ko smo zvedeli veselo novico o njegovi premestitvi.

V preteklih letih je odbor za tujski promet prirejal avgusta na produ Nadiže razkóšen festival s čarobno razsvetljavo, plesom, petjem in folklornimi prizori.

Kljub temu, da je vrelo za to priliko v naše mesto veliko tujcev ne le iz Furlanije, ampak tudi iz sosednih dežel in celo iz Koroške, je bil finančni uspeh zmerom jako slab.

Odbor je moral vedno poklicati na pomoč blagajno občine.

Ko je letos odbor spet sklical na sestanek svoje člane, občinske predstojnike in večje trgovce, da bi se dogovorili o festivalu, se nihče ni hotel obvezati, da bi kril primankljaj in zato je festival odpadel.

Tem lepše pa je letos uspel praznik mestnega zaščitnika sv. Donata mučenika. Na ta dan je največji čedadski »senjan«. Kakor

navažno je tudi letos opravil pontifikalno sv. mašo in birmal videmski nadškof.

Nadpastirja so sprejeli na igrišču katoliških organizacij zastopniki mesta, vseh civilnih ter vojaških oblastev in obilo občinstva. Po pozdravnih govorih je nadškof blagoslovil moderno igrišče in nato še posebno poveljal kanonika Perinija, graditelja prelepega igrišča.

Popoldne je bila običajna slovesna procesija z glavo mučenika sv. Donata.

MATAJUR

Vas Matajur je romantično gorsko naselje, skrito med kóšatimi kostanji in hrasti in ležeče 954 m. nad morjem pod glavo Matajurja, očaka naših gora. Naselje je zelo staro, ker sega še več ko do leta 1000 po Kristusu.

Ustanovili so ga gozdarji, ki so se tam gor naselili v starih časih, ko je bil Matajur pokrit s kóšatimi gozdovi.

Še dandanes nosi večina Matajurcev priimek Gozjak, ki je izšlo iz besede »hostrjak«. V vasi stoji stara, večkrat predelana cerkev sv. Ivana Krstnika, ki je bila zgrajena po letu 1000 in posvečena od škofa Julija Aspergja iz Caorle l. 1516. Spadala je pod župnijo Sv. Petra Slovenov; oskrboval jo je najprej kaplan, nato vikar, letos pa je bila povzdignjena v župnijo. Leži brez dvoma na najvišji točki vse videmske nadškofije. Pod njo spadajo tudi naselja Lozac (851 m.) in Pekunje (773 m.) in Strmica. Gora Matajur ali »Velika baba« (1643 m.) je najbolj privlačna točka za turiste. Z nje vrha uživaš lahko nepopisno lep razgled od Triglava do Jadranskega morja, od Koroške do Benetk. Z vrha našega Matajurja se je longobardski kralj Alboin zaljubil v furlansko ravnino. Na vrhu te gore je bil mejnik Benečije in Avstrije in je sedaj mejnik med Italijo in Jugoslavijo.

Tjagar so že v starih časih radi zahajali

razni turisti in tako je tudi današnji.

Iz Čedada greš lahko s potniškim avtom do Sovodnje; od tam prideš v dveh urah do vasi in od nje v nadaljnjih dveh na vrh. V zadnjem času so zgradili pot do Strmice in od tam se lahko pelješ z avtom ali motorjem. V pol ure si na vrhu.

V Matajurju najdeš v moderno urejeni gostilni tudi udobno prenočišče.

Tudi to vpliva na turiste, da se v vedno večjem številu vzpenjajo na našo goro. Skupina potnikov iz Čedada se je v preteklem mesecu pozanimala tudi za dve jami, ki ležita nad Pekujem, »Veliko jamo« in »Mato peč«, in ju je temeljito preiskala. Opremljeni s potrebnim orodjem so se spustili v »Malo peč«, ki je zelo globoka.

Po dolgem in trudopolnem raziskovanju in kopanju so v tej jami našli več prazgodovinskih predmetov, med katerimi velik zob neke prazgodovinske živali iz tercijalne dobe, kakor sodijo strokovnjaki. Zob bo radevednežem in strokovnjakom na razpolago v čedadskem muzeju.

IZ RABLJA

V rabeljskem rudniku se je preteklo soboto smrtno ponesrečil rudar Alojzij Mancuso s Predila. Ko je s kladivom tolkel po rudi, se je nanj usul težak kamen, ki ga je čisto zasul. Tovariši so ga sicer izvlekli izpod kamna, a pomagati mu niso več mogli, ker mu je ogromna teža kamna zdrobila hrbtenico ter povzročila druge težje poškodbe.

V terek preteklega tedna so imeli naši rudarji zborovanje, na katerem se jim je predstavila novoizvoljena notranja komisija. Delavstvo je izrazilo svoje nezadovoljstvo, ker je tehnično vodstvo rudnika premestilo mnoge strokovne rudarje k delu na prostem, medtem ko so bili doslej zaposleni v notranjosti rudnika. Delavstvo zahteva, da se ti kopači zopet vrnejo k svojemu staremu delu ter da se obnovijo vsi varnostni ukrepi, ki so potrebni, da se preprečijo take nesreče, kot so se dogodile v belgijskih rudnikih.

Tržaška bojna slava

Pred pol stoletjem so v Trstu in okolici radi igrali na karte, ki so nosile na zadnji strani geslo, ki kaže še danes na veseli in dobrodušni značaj tržaških ljudi. Geslo je bilo natiskano v tržaškem narečju: »Goto de bon vin ga coragio e da morbin«. »Kaplja dobrega vina daje srčnost in veselost.«

Vedno je bilo tako, da je Tržačan raje hodil na »fraje« v lepo in hladno okolico, kakor da bi se ogreval za prepire in vojne. Puška in sablja mu nista nikdar dišali. Vendar so bili pred sto leti tudi po Tržaškem taki časi, da so junaci s starimi kresilniki in se šli vojake tudi zares. Pa naj vam o tistih letih kaj povem bolj za zabavo in kratak pouk kot za pogum.

»GRMI ŽE MESTO, TRG IN VAS VEN K PRAPORU NA PLANI«

Tako so po Vodnikovem besedilu pevali brambovi ko so prvokrat — v Napoleonovi dobi — tudi po kraških vaseh okoli Trsta ustanavljali brambrovske bataljone.

Po miru v Bratislavi leta 1805 je Napoleon Avstrijo popolnoma ponižal in tako zmanj-

šal njeno vojsko, da se je stopila ko sneg na soncu. Na Dunaju so pa dobro vedeli, da bo zmagoviti francoški cesar v kratkem še zatrobil na bojni pohod proti avstrijski monarhiji. Zato je cesar Franc sklical na Dunaj posvet za ustanovitev deželne brambe. Saj so vedeli, kako so se Španci, združeni v ljudsko vojsko, krepko upirali Napoleonovim maršalom.

Podobno vojsko je imel v mislih tudi cesarski patent z dne 9. junija 1808, ki je ukazoval, naj se po vseh avstrijskih deželah snuje deželna bramba ali črna vojska. Določeno je bilo, da mora vsaka kresija (okraj) postaviti po dva, večje pa kar po pet bataljonov brambovcev. Valentin Vodnik je za pogum slovenskim brambovcem napisal kar knjižico »Pesmi za brambovce.« Medalje pa ni prejel.

Poveljnik deželne brambe za Notranjo Avstrijo in Primorje je bil nadvojvoda Janez. Leta 1808 je prišel osebno v Trst in dal nalepiti poziv v treh jezikih, naj se fantje in možje vpisujejo k brambi prostovoljno. To prostovoljstvo je pa bilo take vrste, da

se je sam poveljnik Janez pritožil v uradnem oklicu, da posebno na Tržaškem in Goriskem brambovce »po sili love, inu de ta lov, ktir je že sam na sebi čez cesarske postave, še ni opuščen.«

Počasi sta pa grofa Thurn in Brigido le nabrala prostovoljno in z lovom na Tržaškem tri bataljone in dve četi. Eden od teh treh, in sicer najmočnejši, štel je 500 mož, je bil sestavljen iz Brežanov in Kraševcev. Poveljeval mu je stotnik Frankolsberg.

Ta vojaščina sprva ni nič kaj preveč vlekla, ker je že sama po sebi močno poudarjala razliko med stanovi: v črno vojsko so namreč morali iti samo revnejši sloji, tako nameščenci, delavci, dninarji, na kmetih pa tisti, ki so imeli manj kot pol grunta zemlje. Vendar so vojaška oblastva upala, da bo fan-ta vlekla k puškam pisana oprava in navduševalne vojaške popevke.

Oblekli so jih v sive hlače do pod kolen, da so bile podobne onim pri domači kraški noši. Jopič do pasu je bil zelene barve in imel rdeče našive, na glavi so okoličanski slovenski brambovi nosili velikanske črne širokokrajne klobuke z močno navzgor pri-vihanimi krajci. Na vrhu je čepela belo-rdeča kokarda in šop zimzelena.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Mrzli bog

M. Z.

Vsa svetovna javnost je zadnji mesec pretresena sledila žaloigri nesrečne ameriške matere, ki so ji ugrabili komaj mesec dni starega otroka. Zgrozili smo se, ko smo brali, da je ugrabil in umoril otroka mlad sofer, sam poročen in oče dveh otrok. Da ga toliko časa niso odkrili, je bilo krivo prav to, da je bil normalen človek, hišni posestnik s poklicem in oče dveh otrok. Kdo bi ga bil mogel osumiti? In kdo bi si bil mislil, da bo tak človek zmožen, le da dobi dvatisoč dolarjev, ubiti nedožnega otroka, ki je komaj začel živeti, in da bo tako tvegala smrt na električnem stolu?

Množim se zdi to nerazumljivo in menijo, da mora biti nesrečnež blazen. Ni izključeno, da je res. A še bolj verjetno je, da je čisto normalen in pri pameti, in da je napravil svoj gnusni zločin samo iz pohlepa po denarju. Potreboval je dva tisoč dolarjev in je mislil, da jih bo tako najlažje zaslužil. Prav gotovo bi ga ne mogli prišteti med posebno bistre ljudi, a tudi blazen najbrž ni bil. Napravil si je načrt, da bo ugrabil kje kakega otroka, in ko se mu je ponudila priložnost, ga je izpeljal. Napravil je le to napako, ki jo pravzaprav napravijo vsi zločinci, da merijo inteligenco drugih ljudi po svoj lastni pameti. Resnično inteligentnej človek skoro nikoli ne bo napravil zločina, ali vsaj ne tako strašnega, ker ve, da se ne obnese. Zločinec s preprosto pametjo pa precenjuje svojo zvitost in podcenjuje sposobnosti in razumske zmožnosti policije in drugih, katerih naloga je, najti zločinca in ga izročiti sodišču.

Zločin, ki ga je napravil ameriški sofer Lamarca, ko je ugrabil in umoril otroka Weinbergerjevih, se ni porodil niti iz bolnih možganov niti iz patoloških nagnjenj, ampak iz določene miselnosti današnjega časa, to je, iz materialističnega gledanja na življenje. Iz tiste miselnosti, ki vidi v dolarju boga in ki sta ji avtomobil in hladilnik višek zemeljske sreče. Taka miselnost je dandanes zelo razširjena ne samo po Ameriki, ampak tudi pri nas. Koliko ljudi srečamo vsak dan, ki vidijo v Ameriki nebesa na zemlji, in sicer ne zaradi kakih političnih ali duhovnih vrednot, ampak zavoljo tega, ker mislijo, da je tam mnogo lažje priti do avtomobila, hladilnika in hiše kakor povsod drugod. Koliko takih ljudi smo imeli priložnost spoznati zadnja leta v Trstu na žalost tudi med Slovenci. Med njimi so bili mnogi, ki so radi udrihali čez komunistični dialektični materializem in se sklicovali na krščansko in druge duhovne vrednote, katere so pa dejansko sami zanikali, ker so videli resnične plove vrednote povsem drugje. Bolj kot krščanskega Boga so častili in častijo v svojem srcu drugega, mrzlega boga: dolar z njegovima simboloma, avtomobilom in hladilnikom. Ali ste že videli fotografije, ki jih pošiljajo slovenski ljudje iz Amerike po prvih šestih mesecih ali enem letu? Vsa družina je pobožno zbrana okrog avtomobila, kupljenega iz druge ali iz tretje roke, ali okrog hladilnika, in iz njihovih obrazov žari radost; uresničil se je njihov najdražji sen. In koliko ljudi je pri nas in na žalost vsepovsod po Evropi in po svetu, ki čutijo enako in ki se jih loteva ob pogledu na fotografijo takih srečnih lastnikov avtomobila ali hladilnika sama zavist in ne morda pomilovanje.

GLASBENA MATICA - TRST

Vpisovanje v šolo Glasbene matice bo trajalo od 1. do 8. septembra, in sicer v šolskih prostorih ulica R. Manna 29, tel. 29-779, dnevno od 9. do 12. in od 16. do 18. ure.

Pouk se bo pričel v ponedeljek, 10. septembra. V šolskih prostorih dobite vsa potrebna navodila.

Poučujejo se: klavir, harmonika, vsi orkestralni instrumenti ter nauk o glasbi (teorija, solfeggio, harmonika).

Sprejemajo se tudi prijave za sodelovanje v pevskem zboru in orkestru.

Ravnanstvo

MATERIALISTIČNA MISELNOST

Ti nesrečneži, bodisi v Ameriki ali tu, me vedo, da jih ima v oblasti najhujši materializem. Moja se jim še sanja ne o tem, Moja da hodijo ob nedeljah k maši in obsojajo materialistično komunistično dialektiko, ki ne priznava božje Previdnosti v svem dogajanju in življenju posameznika, ter se imajo samj za ljudi, polne idealizma in krščanske čednosti. V resnici pa so morda mnogo večji materialisti kakor marsikateri komunisti pridigajoči dialektični materializem, ki so pa dejansko pravi idealisti, pripravljeni trpeti in umreti za svoje ideale. Med tistimi, ki se stalno sklicujejo na svoje krščanske ideale, je pa malo takih, ki bi bili tudi v resnici pripravljeni zapre umreti. Ljudje, ki verujejo v dolar in častijo hladilnik in avtomobil iz druge roke, nimajo niti toliko idealizma, kot ga ima prepričan komunist. Njihova srca so mrzla kot stene hladilnika. Zanje ni domovine in ne ljubezni do staršev ali drugih domačih. Z največjo lahkoto pretrgajo vse vezi, ki jih vežejo na domovino in na domače, in hite v »novo domovino«, v domovino denarja, nad katero vlada mrzli bog: dolar.

In potem se zgodi, da kak zagrizen častilec tega boga kljub vsem naporom slučajno ne more priti z lastnim zaslužkom do avtomobila ali hladilnika. Zato se čuti nesrečnega. Kot obreden je ob misli: »Zakaj imajo hladilnik ali avto drugi, jaz pa ga nimam?«

Kaj brani materialistu, da si ne skuša pomagati, kot si je skušal Lamarca? Strah pred krščanskim Bogom ne, ker ga smatra za nekoliko potročenega starca, dobrega samo za o roke, ki ne zna več vladati modernega sveta, in je zato odstopil svoje mesto bogu dolarju. Etika in kultura tudi ne, ker etično mu je le tisto, kar pripaša korist, kulturi pa se posmejuje in jo zaničuje, smatrajoč jo za katkočasne naivnih ljudi. (S kakim prezirom gleda častilec boga hladilnika na častilca muz!). Zadržuje ga samo strah pred policijo in pred izgubo ugleda ali pa njegova inteligenca. Kdor pa misli, da je bolj prebrisan kot policija, si pač privoščiti, kar si želi, v prepričanju, da ga ne bodo odkrili.

To je materialistična miselnost, ki je pravzaprav hujša od vseh materialističnih ideologij, ker je za takega človeka merilo vsega samo še njegova osebnostna korist.

Iz vernikov mrzlega boga dolarja izhaja vse proslulo ameriško gangstrstvo in častilec tega boga je bil tudi ugrabitelj malega Petra. Mnogi sicer ne grede tako daleč kot Lamarca, a bolj iz strahu pred kaznijo kakor iz etičnih razlogov. Kult dolarja napravi iz ljudi neljudi.

Čelo Pertot bo izdelal spomenik Tga Grudna

Nabrežinski rojak, kipar Celo Pertot, ki živi v Stockholmu, bo napravil še letos načrt za spomenik pesniku Igu Grudnu, ki bo stal na glavnem tingu v Nabrežini. Pobudo za postavitve spomenika je dal nabrežinski občinski odbor.

Celo Pertot je imel velik uspeh s svojo nedavno razstavo na Dunaju. Tedaj so pisali o njem mnogi nemški, švedski in drugi listi ter prinašali reprodukcije njegovih del. Lahko rečemo, da si je mladi kipar s svojimi razstavami v Rimu, v Jugoslaviji in na Dunaju utrl pot do mednarodnega priznanja.

Ob koncu letošnjega leta in v prvih mesecih prihodnjega bo priredil razstave na Danskem, v Nemčiji, Holandiji in na Angleškem.

MARJAN KOS JE PEL NA KOROSKEM

Pevac Marjan Kos, ki je po svojih radijskih koncertih in po nastopih na slovenskih kulturnih prireditvah na Tržaškem močno priljubljen med tukajšnjim slovenskim občinstvom, je imel pretekla tedne več pevskih nastopov na Koroskem. Kot poročila ena izmed zadnjih števil koroškega slovenskega lista »Naš Tednik - Kronika«, je prof. Marjan Kos s svojim mogočnim glasom veliko pripomogel k uspehu lepe slovenske kulturne prireditve v St. Janžu v Podjuni, kjer so uprizorili opereto »Svatba

KULTURNE VESTI

Umrl je najboljši sodobni nemški dramatik Bertold Brecht. Napisal je celo vrsto dram, ki jih uprizarjajo po vsem svetu. Star je bil šele 58 let. Zadel ga je kap. Najbolj znano njegovo delo je »Opera za tri groše«.

Slovenski slikar Riko Debenjak je doslej lep uspeh na četrti mednarodni Bienniali sodobne barvne litografije v Cincinnatiju. Neko njegovo delo je bilo odkupljeno za ameriški Muzej sodobne umetnosti, dve drugi litografiji pa bosta razstavljene v raznih ameriških mesih do leta 1958. Odkupljena litografija je bila reproducirana tudi v razstavnem katalogu, ki je vseboval le osem reprodukcij najboljših del.

V Ljubljani je odprta razstava kitajske uporabne umetnosti, tkanine umetniškega izdelka in tiska ter drugo.

V Dobrteših vasi pri Sent Petru v Savinjski dolini so odkrili novo rimsko grobšče. V grobovih so našli bronaste zapestnice ter glinasto in stekleno posodo.

Mladi pisatelj Lojze Kovačič, ki je povzročil pred kakim letom dni precejšnje zgražanje, ker je objavil v nekem slovenskem listu pod svojim imenom novelo, o kateri se je izkazalo, da jo je samo prevedel iz angleščine, je prebolel sramoto in spet piše. Zadnja številka ljubljanske revije »Beseda« obavlja neko njegovo novelo na prvem mestu. Dokaz več, da se na svetu vse pozabi.

Naprave jugoslovanskih filmskih podjetij so zastarele. Za njihovo modernizacijo bi potrebovali 500 tisoč dolarjev. Primanjkuje jim predvsem modernih smemalnih kamer.

Na Brinjevi gori nad Zrečami na Stajerskem so odkrili grob iz prazgodovinskega časa, prazgodovinske grobove pa so odkrili tudi v Kranju.

Pri Plitvičkih jezerih na Hrvaškem je bil te dni prvi festival pesnikov iz vseh dežel Jugoslavije. Udeležilo se ga je štiriideset pesnikov. Odslej namepravajo pripravljati tak festival vsako leto.

S Kitajskega se je vrnil Slovenski oktet, ki je že večkrat nastopil tudi v Trstu. Na Kitajskem je gostoval šest tednov in doživel velike uspehe. Z oktetom je potovala in nastopala prvakinja ljubljanske Opere Vilma Bukovčeva, ki je dobivala po vsakem nastopu tudi mešteto ženitvenih ponudb. Mladi kitajski ljubitelji petja bi jo bili najrajši obdržali kar tam.

V Jugoslaviji so nekateri zelo zagovarjali koprodukcije s tujimi filmskimi podjetji. Izkazalo pa se je, da niso donosne, ker imajo jugoslovanska podjetja od njih več zgube kot koristi.

Miklovo Zalek, ki jo je zložil Anton Nagele, župnik na Koroskem. Omejen list je zapisal:

»Posebno pa je povzdignil prireditve dobrodošli gost iz Trsta, prof. Marjan Kos, bivši član ljubljanske Opere in sedanji stalni solist tržaškega slovenskega radia. S krepkim, v vseh legah barž nastim glasom nam je odpel nekaj težkih slovenskih umetnih pesmi, kot »Mornarjak« in »Kama«, a po premoru še »Pojdem na prekok« in v spomin na žrtve zadnjih vojn »Prišla je pomlad zelena«, ki je marsikomu pripadala solze v oko. Njegov gromki glas je skozi odprta okna dvorane odmeval tudi ven, na rožanska polja in mimoidoči so se strme ustavljali in prisluškovali. Ploskanja ni hotelo biti konec in prof. Kos je moral dodati še nekaj pesmi. Bil je to praznik slovenskega bratstva in edinstva v naši lepi narodni in umetni pesmi.«

Kot smo zvedeli, pa je pel prof. Marjan Kos tudi še v nekaterih drugih krajih na Koroskem, n. pr. v Železni Kapli. Povsod je navdušil ljudi.

Veseli smo uspehov priljubljenega našega pevca in zlasti še utrjevanja kulturnih vezi med Slovenci na Tržaškem in Koroskem. Verjetno niso bile te vezi še nikoli v zgodovini tako žive in močne, kot so zdaj.

GOSPODARSTVO

Vrtnar v septembru

Septembra navadno ne manjka dežja, zato zalivanje ne dela posebnih skrbi, vendar je prav, da je zalivalnik vedno pri rokah. Zalivamo pa predvsem zjutraj, a z manjšo količino vode kot avgusta. To velja, če ni suše, ki je pa septembra navadno ni.

V tem mesecu sejemo špinačo za jesensko rabo. Za površino 10 m² rabimo 5 dkg semena; večja količina je potrata. Priporočljive sorte so: orjaška »Virofly«, nemška »spika« in francoska »Loreley«. Sejemo nadalje motovilec: za 10 m² zadostuje 20 gramov semena. Sedaj je tudi čas za setev zimske solate, ki jo bomo pozneje presadili in ki nam bo dala spomladi trde glavice. Priporočljiva sorta je nemška »bubikopf«, a tudi stara sorta »Nansen« je še na mestu, kakor tudi »kraljica majnika«. Če hočemo imeti mlado solatnico še pred zimo, bomo sedaj sejali »ljubljsko ledenko«. Sedaj je tudi čas za setev vrzotinov ali zgodnjega kapusa, ki nam bo dal glave od konca aprila do konca junija. Priporočljive sorte so: »ekspres«, ki je najzgodnejši, malo poznejši, »etampes« in še bolj pozno »volovsko srce«. Nekateri sejajo tudi »brunšviški kapus« ter od sort ohrovt (vrzot) vrsto »ulmski« ali »zgodnji iz Astie«, ki da zgodaj spomladi sicer drobne, a trde glavice. Še vedno lahko sejemo vrtni korenček (Nantes), peteršilj, radič, por, mesečno redkvico, črno redkev, repico, krešo in predvsem belo zgodnjo čebulo.

Septembra presajamo še vrzote — ohrovt, broklje, glavato solato, endivije, proti koncu meseca pa bomo začeli saditi rožnati česen in afriško čebulo.

Seveda moramo sadike pleti; kapusu, cvetači, ohrovtu, brokljam in tudi endiviji moramo pognojiti z zalivalnim gnojem, to je z gnojnico ali pa z v vodi raztopljenimi solitri. Takoj po gnojenju površino nekoliko prigrebemo.

Glede borbe proti raznim škodljivcem pa tole: proti polžem se borimo z zastrupljenimi otrobi, proti ušem z »nicolom« in drugimi sredstvi, ki smo jih že večkrat našeli.

Isto sredstvo služi tudi proti raznim gosenicam na repi, kapusu, cvetači, ohrovtu itd. Paradižnike še vedno napada peronospora in je zato še vedno na mestu škropljenje ali z asporjem ali z raztopino modre galice in apna ter z raztopljenim prahom »Caffaro«.

Cvetličar ne sme pozabiti, da napada peronospora tudi krizanteme ali vahtnice, katere je tudi potrebno škropiti. Krizantemam bomo morali razredčiti cvetno popje. V ogradnice (kasone) sejemo drobnocvetne begonije, verbene, rezedo, gailardijo, lobelio in mimulus. S potaknjenci (ključmi) razmnožujemo gorečke-geranije (pelargonije), salvije, verbene, polnocvetne petunije, lan-tana, plumbago kakor tudi coleus.

DOBRO VINO V DOBRE SODE!

Bliza se trgategv in zato morajo biti sodi pravočasno pripravljene. Ti morajo biti predvsem zdravi. Ne zanašaj se na to, češ da je bilo zadnje vino prav dobro.

Naši vinogradniki se morajo predvsem boriti s posledicami treh hib, ki jih prevečkrat imajo sodi: preobilnim vinskim kamnom ali grampo na sodih in s plesnivimi ter kislimi sodi. Te hibe prevečkrat znatno znižajo vrednost vina, kakšenkrat vrednost celo sploh uničijo in ni vino godno niti za kis.

Preobilni vinski kamen na dogah

Vino v sodu odloži med zorenjem mnogo soli na doge, ki jih zato pokriva neka skorja. Čim več let ta skorja ni bila odstranjena, tem debelejša postane. Ta skorja ali grampa je sestavljena predvsem iz vinske soli, to je iz usedline vinske kisline. Če je skorja vinske soli tanka in zdrava, to je, če se kristali lepo bliščijo po vsem sodu, nima vinski kamen nobenega ne dobrega ne slabega vpliva na vino. Če pa je skorja debela — četudi zdrava — vpliva kvarno na kipeenje mošta ali mladega vina, ker ne dopušča zraku do vina in s tem zadržuje kipeenje.

Prevečkrat pa se zgodi, da vinski kamen na dogah napade posebna glivica, ki ga razjeda. Tako nastanejo snovi, ki zelo kvarno vplivajo na vino. Če ta pojav opazimo pravočasno, je mogoče vino še rešiti, drugače pa postane grenko in motno ter popolnoma neužitno. Takemu vinu pravimo zavrelca ter ni več dobro ne za žganjekuho ne za kis.

Zato bo skrbni kletar strogo pazil, da ne bodo imeli njegovi sodi stare grampe. Najubanj, kar mora storiti, je, da pred uporabo razsvetliš notranjost sode ter ugotoviš, kakšna je grampa. Če je ni veliko in se lepo blešči po vsem sodu, je ta za silo dober.

Sportni pregled

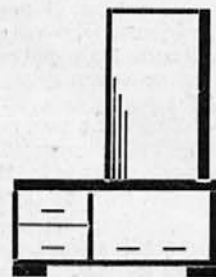
KOLESTARSTVO

Ob zelo neugodnem vremenu se je v Kopenhagenu zaključilo cestno svetovno prvenstvo. Krožna proga v Ballerupu ni nudila posebnih težkoč, saj se je vila povsem po ravnini. Zato so prišli na svo račun šprinterji. Med amaterji ni prišlo do nobenega resnega pobega in je tako prišlo tik pred končni cilj kakih 40 kolesarjev. Najhitrejši je bil Nizozemec Mahn, ki je na cilju prehitel Belgijca Verougstrata in rojaka Buša in tako osvojil naslov svetovnega prvaka za amaterje. V nedežo so se pa za isti naslov pomerili profesionalci. Največ možnosti za zmago je imel Van Stenbergen, saj je krožna proga bila kakor nalašč ustvarjena zanj. Niti tu ni bilo med dirko velikih presenečenj in se je šele na koncu zbrala skupina kakih 12 kolesarjev, od katerih je le devetim uspelo dospeti skupno na cilj. Kdor je bil tedaj v ospredju, je imel največ možnosti za zmago, kajti cesta je bila zelo ozka. Popovno se je z odločnim naskokom uveljavil Van Stenbergen. Znani »Rika« je že pred sedmimi leti osvojil mavrično majico, a takrat so tvorili prvo skupino le trije dirkači. Tudi letos se je pokazala velika premoč Belgijcev, saj so zasedli 1., 2., 4., 5. in 6. mesto. Na 3. mesto se je uvrstil Nizozemec Schulte. Italijani so močno razočarali. V ponedeljek pa so se začela na dirkališču Ordrup izločilna tekmovanja v zasledovanju in hitrostnih vožnjah ter vožnjah za motornimi vozili.

VESELANJE

Na Blejskem jezeru so se slovesno končala tekmovanja za 3. evropsko veslaško žensko prvenstvo. Letošnje tekme so jasno pokazale, da se je ta športna panoga tudi med ženskami zelo okrepila in priznati je treba, da ruske veslavke niso več v tem športu neprekosljive, saj so se morale zadovoljiti samo s tremi prvimi mesti, za kate a so se morale hudo boriti. Sovjetska zveza, ki je na dveh prejšnjih prvenstvih zasedla vsa prva mesta, je tok a

Bolje bi pa bilo, da bi tudi to grampo odstranil. Če pa opaziš, da je grampe mnogo, jo moraš na vsak način ostrgati; to tem bolj, če opaziš, da je na kakšnem mestu temna, kar je znak, da tam že deluje glivica, ki razjeda vinski kamen. Tak sod moramo ostrgati do lesa, oplahnuti z mrzlo vodo, potem pa ga temeljito oprati z vrelo vodo in navadno sodo. Raztopi po 1 kg sode v 10 litrih vrele vode. Nato sod oplahni z navadno, mrzlo vodo, v kateri si raztopil nekaj žveplene kisline: (1/2 kg žveplene kisline v 10 litrih vode). Končno sod še nekajkrat oplahni z navadno mrzlo vodo, posuši in zavžveplaj. Neposredno pred uporabo pa sod ovini, kar napraviš z raztopino vrele vode, v kateri skuhaš grozdne tropine. Še bolje je, če raztopiš v navadni, mrzli vodi sol vinske kisline in s to raztopino zmočiš vse doge. Ko je to opravljeno napolni sod z moštom ali mladim vinom. (Nadaljevanje)

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

morala kloniti v dveh disciplinah, kar dokazuje, da se žensko veslanje uspešno razvija tudi v drugih evropskih državah. Rusinje so zmagale v četvercu s krmarjem, v scull-četvercu in v osmercu. V double-scullu je zmagala Češka, v skifu pa Nemkinja Scholzova. Na koncu lahko upravičeno rečemo, da so bila tekmovanja za žensko prvenstvo najlepša ter najdostojnejša priprava na evropsko veslaško prvenstvo za moške, ki se je začelo danes in ki je do slej največja športna prireditev v Sloveniji.

PLAVANJE

Avstralski plavalci Fraser in Crapp sta znova presenetili svetovno športno javnost, ko sta na tekmovanju v Townsvillu dosegli uspehe izredne važnosti. Fraserjeva je preplavala 110 y prosto v 1'33"3, njen medčas na 100 y pa je bil 56"9, Crappova pa je na 440 y dosegla čas 4'52"4, ki je za 13 in pol sekunde boljši od njenega prejšnjega svetovnega viška. Tudi medčasi na 400 m, 220 y in 200 m so svetovnega pomena. Crappova je že v prejšnjem tednu neuraadno potolkla zgoraj omenjene rekorde in zato vzbudila veliko pozornost. Omeniti moramo, da je Crappova svetovna prvakinja na 800 m in na 880 y.

Znano je, da so tudi Nizozemke vztrajne plavalke, in tako je v prejšnjem tednu mlada Kosterjeva preplavala razdaljo 1500 m kot še nobena ženska na svetu, ter s tem pokazala, da je najresnejša kandidatinja za zlato kolajno.

VATERPOLO

V Budimpešti so se zaključile vaterpolske tekme svetovnega pomena, saj so se jih udeležila vsa najboljša evropska državna moštva (Madžarska, Jugoslavija, Romunija in Italija). Odločno so zmagali Madžari, ki so jasno pokazali, da jih bo težko premagati v Melbourne. Jugoslavija, ki se je uvrstila na drugo mesto, je izgubila najlepšo priliko, da prena olimpijskega prvaka. Na koncu prvega polčasa so vodili Jugoslavlani, toda Madžari so nato z ostrimi napadi izenačili ter kasneje prišli v vodstvo. Romuni so se dobro izkazali. Italijanom pa ni šlo, kot so si obetali. Zadnje mesto je zasedla Nemčija.

TAD

3

Za
naše
animaiše
Trije
hribolanci

Mož v sencí

Ko se je obrnil, je strežnik zapazil, da sta se zdravnik Ronald in Dely sporazumevala z očmi. Ta je sedela ob bolnikovi postelji. Videlo se ji je, kako prepušča proti volji svojo desnico Franu; ta pa je hrepeneče upiral oči v lepi dekletov obraz.

Kaj ji je že Karel razlagal? Da bo Fran bolezen vzdrljal le še kaka dva ali tri mesece. »Smešno«, si je mislila. Tu pred njo leži mož, kateremu se moči vračajo. Zdravilo, — katero je Karel iznašel — je odpovedalo, prav smešno odpovedalo. Ali pa je bila količina premajhna?

Medtem ko je to premišljevala in brez zveze odgovarjala na bolnikova vprašanja, je doktor Ronald pri oknu obdeloval strežnika.

»Tu imate zdravilo za naslednje dneve. Od danes dalje, dajate po dvajset namesto po deset kapljic.«

Strežnik je prikimal, mislil si je pa: prav gotovo jih ne bom dal.

»Tudi če bi napadi ponehali, morate kar naprej dajati zdravilo, ste me razumeli?«

»Popolnoma, gospod doktor!« Bolničar bi ga najraje sunil. V tem hipu se je bolni Ronald oglasil: »Ne, Dely, ne bo treba več vbrizgov. Počutim se že mnogo boljše.«

Tudi zdravnik Ronald je slišal te besede. Obrnil se je k bolniku: »Menda ne boš tajil, da so ti vbrizgi pomagali? Ali si drugačnega mnenja?«

»Popolnoma drugačnega! Trdim celo, da me je tisti vražji vbrizg na plesu naredil napol blaznega. Povej, kaj si mi pravzaprav takrat dal?«

Zdravnik Karel se je moral z vso silo premagati in je imenoval neko blažljivo zdravilo, katero sta skupno iznašla in v Ronaldovih farmacevtskih tvornicah na debelo izdelovala.

Fran je zmajal z glavo: »Čudno; nekaj minut po injekciji sem na jeziku občutil okus po »Ronaldinu 807.«

»Nesmisel!« je planil zdravnik pokonci. »Sicer pa kakor želiš — bo pa zdravilo delovalo bolj počasi.«

Ob teh besedah je mrzel srh spreletel poštenega bolničarja. Vendar se je še upiral, da bi zdravnika sunil...

K sreči se je gospoda začela poslavljati. Le bolnik je bil razočaran, da je bila zaročenka z njim tako redkobesedna.

Z naglimi koraki je Dely hitela po hodniku. Sunkoma se je ustavila in vprašala: »Kaj pomeni to izboljšanje, Karel? Misli-

TEDENSKI KOLEDARČEK

2. septembra, **nedelja**: Ang. medelja, Maksima
3. septembra, **ponedeljek**: Doroteja, Lepa
4. septembra, **torek**: Rozalija, Nedejka
5. septembra, **sreda**: Viktorin, Nedomisel
6. septembra, **četrtak**: Hermogen, Radonica
7. septembra, **petek**: Regina, Merna
8. septembra, **sobota**: Rojstvo Marije device

VALUTA — TUJ DENAR

ameriški dolar	627—629 lir
avstrijski šiling	23,25—24,20 lir
100 dinarjev	90—95 lir
100 francoskih frankov	145—150 lir
funt šterling	1550—1610 lir
nemško marko	147—149 lir
pesos	16—18 lir
švicarski frank	146,25—147,25 lir
zlato	716—719 lir
napoleon	4975—5075 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 2. septembra ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Moški zbor Valentin Vodnik iz Doline; 20.30 Rossini: Viljem Tell, opera v 4 dejanjih — 1. in 2. dejanje.

Ponedeljek, 3. septembra ob: 18.30 Z začenja; 19.15 Radijska univerza; 21.30 Zenski kvartet Večernica; 22.05 Rossini: Viljem Tell, opera v 4 dejanjih — 3. in 4. dejanje.

Torek, 4. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Poje sopranistka Odina Otta; 21.00 Radijski oder — G. Cenzato: Učinkoviti molki, igra v 3 dejanjih.

Sreda, 5. septembra ob: 12.55 Ju oslovanski motivi; 18.30 Radijska mamica; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Vokalni tercet Metuljček; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti; 22.15 Čajkovski: Simfonija št. 4.

Četrtek, 6. septembra ob: 12.55 Kmečki kvartet iz Doline; 20.30 Vokalni kvartet Lisinski; 21.00 Dramatizirana zgodba; 22.15 Prokofjev: Aleksander Nevski, kantata.

Petek, 7. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.40 Koncert basista Ettore Gerija; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Umetnost in p.reditve v Trstu.

Sobota, 8. septembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 16.00 Sobotna novela; 16.40 Sestanek s poslušalkami; 20.30 Slovenski oktet.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 284: Pri kopanju krompirja na vrtu sem ugotovil, da ga je več kot polovica luknjičastega. Luknjičavost povzroča neki podolgovati črv rumenkaste barve. Nekateri črvi so še v gomoljih. Vprašam: Od kod so se vzeli ti črvi? Kako preprečim, da mi ne bi še nadalje uničevali krompir v zalogi? Kako uničim te črve na vrtu?

Odgovor: Te črve imenujemo tudi strune in so ličinke pokalice, katero gotovo poznate: je 2 cm dolg in eno tretjino širok hrošček črne barve, ki poskoci, če ga položite na hrbet. Strune so žal na naših vrtovih zelo udomačene. Večja večina je zapustila krompirjeve gomolje, preden je krompir prišel v zalogo. Če pa je kljub temu kaj strun prišlo v shrambo, potrosite krompir s praškom »Geigy 33«. Bolj važno pa je, da uničite strune na vrtu. V ta namen razkužite zemljo z »geodrinom«, katerega raztopite po 100 gramov na površino 10 kv. m prekopane in z grabljami še ne zravnanne zemlje. Najbolje b. bilo, če bi zgodaj spomlad ali ob koncu zime razkužili celotni vrt.

Vprašanje št. 286: Kaj je to »gerontologija«?

Odgovor: Beseda izvira iz grščine, ker pomeni beseda »geron« toliko kot »starec«. »Gerontologija« je veča za proučevanje pojavov, ki so v zvezi s staranjem ljudi. Zavoljo boljšanja zdravstvenih razmer in odkl. itja učinkovitih zdravil se je srednja človeška starost znatno dvignila. Ker ponekod istočasno padajo rojstva, se je med prebivalstvom odstotek starejših ljudi znatno dvignil. Gerontologije upoštevajo zelo različne vede: zdravstvo proučuje telesne in duševne razmere starih ljudi, njih ugodje in bolezni; sociologija in gospodarstvo se morata sprijazniti z dejstvom, da je na svetu vedno več ljudi, ki niso ali pa so le malo sposobni za proizvodnjo. Tako nastajajo novi družbeni problemi, s katerimi se peča »gerontologija«.

Iz Trsta

OBVESTILO

Na državni trgovski Akademiji v Trstu se bodo začela vpisovanja za šolsko leto 1956/57 1. septembra in bodo trajala do vključno 25. septembra.

Popravni in vstopni izpiti se začnejo 3. septembra ob 8.30 s pisneno nalogo iz slovenščine. Razpored izpitov je objavljen na oglasni deski zavoda.

Prošnje sprejema tajništvo zavoda v ak. dan od 10. do 12. ure, kjer dobijo prošilci vsa potrebna objasnila.

Ravnateljstvo Nižje trgovske strokovne šole v Trstu, Piazza Gioberti 4, sporoča, da se vpisovanje

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna tiskarjev »Graphis« s. o. s. v Trstu
Ulica Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

za šolsko leto 1956/57 prične 1. septembra in traja do vključno 25. septembra. Tajništvo je odprto vsak delavnik od 10. do 12. ure.

Popravni ter nižji tečajni izpiti se pričnejo 3. septembra po razporedu, ki je objavljen na oglasni deski zavoda.

OPOZORILO

Ravnateljstvo Državne nižje industrijske strokovne šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu (Rojan, ulica Montorsino št. 8/III nadsr.) obvešča starše, da bo vpisovanje v I., II. in III. razred od 1. do vključno 25. septembra, in sicer vsak delavnik od 10. do 12. ure. Učenci in učence, ki so bili pripuščeni k popravnim izpitom v jesenskem roku, opozarja, da se prično nižji tečajni in razredni izpiti v ponedeljek dne 3. septembra t. l. ob 8.30.

Podrobni razpored in unik izpitov s'a na vpogled na razglasni deski.

Iz Gorice

IZPITI NA SREDNJIH SOLAH

Jesenski rok izpitov (sprejemnih in popravnih) se prične na vseh srednjih solah v ponedeljek, 3. septembra ob 8.30. Mature se začnejo pa v torek, 25. septembra, in sicer tudi ob 8.30. Podrobni vrstni red je izstavljen na razglasni deski vsake šole.

NABREŽINA

(Nadaljevanje s 4. strani)

Svetovalec Cimador je v imenu socialdemokratov, ki sedaj izgubijo dva predstavnika, izjavil, da se strinja s sklepi komisije, a je obenem pripomnil, da bosta njegova tovariša Caldi in Vecchiet vložila priziv na Pokrajinski upravni odbor ter spodbijala pravno utemeljenost priziva. Dejal je tudi, da je »to dejanje izraz politične nestpnosti, saj so določeni krogi hoteli z njim zamahniti po Italijanih, ki nimajo drugega greha nego tega, da so socialisti«. To je bil jasen namig na Kršč. demokracijo, ki je sprožila ter vodila vso zadevo. Zadnja seja je ponovno dokazala, da je nastal med različnimi italijanskimi strankami, ki so na zadnjih volitvah skupno nastopale, hud spor. Zdi se pa, da tudi nova svetovalca ne pripadata demokršćanski stranki.

Na predlog dr. Ježa se je župan zahvalil gg. Caldiju in Vecchietu za sodelovanje ter nato stavil na glasovanje predlog odbornika Draga Legiše. Za predlog so glasovali vsi svetovalci razen treh socialdemokratov.

sem, da ga bom našla že napol mrtvega, namesto tega ... Razložil mi uganko!»

»Žal, da ti ne morem, saj je še meni resnična zagonetka.«

»Torej izberi kako drugo sredstvo! Kot zdravnik boš pač vedel, kaj najbolj služi najinemu namenu, ne da bi zbudilo sum.« Z naglim obratom je stopila tik zdravnika in siknila vanj: »Saj veš, kaj si mi obljubil!«

»Da da, vem. — Toda stvar ne gre tako naglo. Bom že našel pravo pot, počakaj!«

Pristopila je še bliže: »Še samo en teden potrpi, Karel. Če do tedaj ne nastopi pri Franu sprememba, bom naredila svoje korake. Meni je te negotovosti dovolj. Če ne bom dosegla, po čemer hrepenim, ob tvoji strani ker si premevžast, tedaj bom to dosegla kot Franova žena. In takrat bom ...«

Surovo ji je Karel zaprl usta, da je kar zaštokala.

»Molči! Nobene besede več. Ne pustim te nikomur!« Tesno drug ob drugem sta skozi visoka steklena vrata na koncu hodnika zginila.

Nekaj sekund kasneje, ko je bilo že vse tiho, je izza visokega klavirja stopila neka postava in se je s stokom naslonila na zid. Po vsem telesu se je tresla. Vsa kri ji je zginila z lica, ko je pomislila na Frana.

V smrtni nevarnosti je!

Mora ga opozoriti. Niti minute ne sme zamuditi! Zdaj je bila gotova, kakšen zločin kujeta zoper njega.

Pogledala je na uro. Nazaj mora! Toda s Franom ne more govoriti. Najbolje je da mu bolničar polagoma odkrije resnico. Na rahlo je potrkala na vrata. Strežnik je zaslišal dogovorjeno znamenje in stopil na hodnik k Erni.

* * *

Končno je odbilo deveto zvečer. Gospa Ronald je odšla v spalnico. Tedaj je Erna odprla na vso moč radijski aparat, privila luč v sobi in se odtihotapila k skrivni bolniški sobi.

»Ali gospod doktor že spi?« je šepetaje vprašala bolničarja.

Ta je odkimal. Obraz je imel zgrbančen in poln skrbi. Pomignil je Erni, naj stopi z njim na hodnik. Tam ji je povedal, da je bolnika prevzela skoraj nezavest, ko mu je samo namignil, kakšne sumnje obstajajo proti zaročenki. »Pretresljivo je bilo, sestra«, je nadaljeval poštenjak. »Ubog gospod se mi je zgrudil v naročje. Najhuje ga je prizadelo, ko je zaslutil, da je prav njegova zaročenka tako zahrbtna. Sedaj leži že nekaj ur kot mrtev, le tu pa tam ga strese močna mrzlica.«

Erni so stopile solze v oči, ko je obstala pri Franovi postelji. Previdno mu je položila desnico na rame; bolnik se je obrnil. Obraz je imel kot iz kamna. Fran Ronald ni pogledal mladenke, veke je imel povešene. Vendar je poslušal, ko je Erna začela govoriti. »Zdaj moramo premisliti, gospod doktor, kaj je treba ukreniti«, je začela s svojim mirnim, preudarnim glasom. »Dve možnosti sta: ali da obvestimo policijo ali da zapustimo grad Trnjevo. En teden časa imamo, da vse preudarimo.« (Nadaljevanje sledi)